

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

חזרת הש"ץ

החזרה, והוסיף המ"ב שכן דעת הגר"א, ושדברי השל"ה עיקר, עכ"ל. וכן נוהגים המדקדקים לומר יהי לרצון בסיום חזרת הש"ץ. אכן מנהג בני אשכנז לאמרו בלחש (כנ' מכיון שלדעת הרמ"א אין צריך לאמרו לכן עושים פשרה לאמרו בלחש. אבל מנהג בני ספרד לאמרו בקול רם כמו שאר חזרת הש"ץ, וכמו שהביא בכה"ח (סימן קכ"ג אות ל').

ד) אמנם צריך החזן להמתין מלומר 'יהיו לרצון' וכו', עד שיסיימו הציבור לענות 'אמן' על ברכת 'המברך את עמו ישראל בשלום', וכמו שצריך להמתין מלהתחיל את הברכה הבאה בשמו"ע עד שהציבור ענו 'אמן' על הברכה שסיים עכשיו (כדאיתא בשו"ע בסימן קכ"ד ס"ט ובאחרונים שם).

אמנם אצל בני ספרד הענין קל יותר שהרי גם הש"ץ עצמו עונה 'אמן' בסיום ברכה זו. ומ"מ ציבור העונים 'אמן' לוקח זמן יותר מיחיד שעונה, ולכן גם אצלם הש"ץ צריך להמתין עוד מעט לפני שאומר 'יהי לרצון אמרי פי' וגו'.

ה) אין לש"ץ להתחיל את החזרה עד שרוב הציבור סיימו להתפלל בלחש אבל אין צורך להמתין להיחידים המאריכים (סי' קכ"ד ס"ג בהגה וערה"ש שם הל' ח'). והמנהג כהיום להמתין להרב, ואם אין שם רב יש להמתין לאלו שמתפללים מלה במלה (מג"א ומ"ב שם). ואם יש רק מנין מצומצם או קצת יותר, חייבים להמתין עד שעשרה אנשים כבר גמרו להתפלל, שאם אין תשעה עונים לברכות הש"ץ, קרוב להיות ברכותיו לבטלה (לשון השו"ע סימן קכ"ד ס"ד). ואותם אנשים הממהרים, המאיצים את הש"ץ להתחיל לפני הזמן, עתידין ליתן את הדין. שמלבד שגורמים שהחזרת הש"ץ היא רק בדיעבד, גם מפריעים לאלו שעדיין מתפללים, ועוד הם מפסידים למתפללים מלענות קדושה ואמנים. וכבר כתב המחבר (סי' נ"ה ס"ז) שאם עדיין אחד מתפלל לבדו, נכון שהאחרים ימתינו מלומר קדיש עד שיגמור, כדי שיוזכה גם הוא, ע"כ וה"ה לענין חזרת הש"ץ וקדושה.

וכן הובא בהליכות שלמה (תפילה פרק ט' דבר הלכה אות ב') שכל זמן שרוב הציבור לא סיימו תפילתם אין להתחיל חזרת הש"ץ.

א) איתא במס' ברכות (דף ד'): אמר רבי יוחנן, בתחילה (לפני שמתחיל להתפלל שמונה עשרה) אומר: "ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּגו', ולבסוף הוא אומר: "יְהִי לְרָצוֹן אֲמָרֵי פִי וּגו'."

ואין זה נחשב הפסק בין גאולה לתפילה, דכיון דתקינן רבנן למימר ה' שפתי תפתח, כתפילה אריכתא דמיא (גמ' שם). וביארו המפרשים: לפי שנתקן על ענין תפילה שתהא תפילתו מקובלת ורצויה במקום זבח וקרבן, כתפילה אריכתא דמיא.

והובא ברמב"ם (הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ב' הלכה ט') וז"ל: בכל תפילה מהתפילות פותח קודם לברכה ראשונה "ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ", וכשהוא חותם בסוף התפילה אומר 'יהיו לרצון אמרי פי' וגו' ואח"כ צועד לאחוריו.

וכן הובא בשו"ע (סימן קי"א ס"א) לומר הפסוק ה' שפתי תפתח וגו' לפני תחילת שמו"ע, ובסימן קכ"ב ס"ב לגבי אמירת יהיו לרצון וגו' בסיום השמו"ע.

ב) גם הש"ץ, כשמתחיל החזרה בקול רם, חוזר ואומר: 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד וגו' (שו"ע סימן קי"א ס"ב).

וביאר המ"ב שם (ס"ק י') כיון שפסוק זה הוא שייך לתפילה וכנ"ל. וטוב שיאמרנו בלחש (ומקורו במג"א שם), עכ"ד. וכן נוהגים בני אשכנז שהש"ץ אומר בלחש. אבל בני ספרד נוהגים ע"פ האריז"ל שהש"ץ אומר בקול רם, כמו שאר חזרת הש"ץ, כמו שהובא שם בכה"ח (אות י').

ג) ולגבי אמירת "יהיו לרצון" לש"ץ בסוף החזרה הביא הרמ"א (בסימן קכ"ג סעיף ו') שאינו אומר בסוף התפילה 'יהיו לרצון'. וביאר שם הט"ז (ס"ק ט) הטעם לזה, דבשלמא ה' שפתי תפתח צריך שיאמר כדי שיעזור לו הש"י ליתן לו כוונת הלב להתפלל, אבל אחר התפילה שהוא מתפלל בשביל אחרים, לא שייך לומר 'והגיון לבי' כי לא התפלל על עצמו, אלא היה צ"ל 'והגיון לב השומעים התפילה' ואין זה בנוסח הפסוק, עכ"ל.

והמג"א (והובא גם במ"ב שם) כתב, משום דסומך על 'תתקבל צלותהו'ן שאומר לבסוף. אך השל"ה חולק על הרמ"א ודעתו שיש לומר 'יהיו לרצון' מיד סיום

כתב: אין לדבר וכו' - דע"ז אין תחנתו שמתחנן בנ"א מתקבלת כ"כ. ודוקא כשמפסיק ועוסק בדברים אחרים לגמרי. אבל שיחה בעלמא לית לן בה [ודוקא שלא בעת שש"ץ חוזר התפלה דאז צריך לשתוק ולהאזין היטב כל ברכה וברכה כדלעיל בסימן קכ"ד ס"ד] וכ"ש דלדבר קדושה כגון מה שמפסיקין בתחנות כגון והוא רחום, בודאי מותר להפסיק ואפילו בתוך נ"א ג"כ מותר לענות איש"ר וכל דבר קדושה [אחרונים]. מיהו אם עבר ודיבר עדיין צריך ליפול על פניו.

יא) ובא"ד (סימן נ"א סק"ג) הוסיף עוד, דכשיש נפילת אפים לא ידבר עד אחר נפילת אפים.

וכשמתפלל עם הצבור אין לדבר עד שמסיים עלינו (היינו סוף כל התפילה, לנוסח בני ספרד. ולנוסח אשכנז שמסיימים התפילה בשיר של יום או באין כאלקינו וגם קדיש, אין לדבר עד אחר אמירת הקדיש שלאחריהם). ודוקא בבית הכנסת עראי, אבל בבית הכנסת קבוע אסור לדבר שיחה בטלה לעולם, עכ"ל [דין זה האחרון הוא מדיני כבוד בית הכנסת ולא מדיני התפילה].

יב) וכ"ז ליחיד אבל לש"ץ הדבר חמור יותר, כמש"כ המ"ב (סימן קי"א ס"ק י') בשם הפמ"ג, דהש"ץ אינו רשאי להפסיק לאחר שהתפלל בלחש רק לדבר מצוה כגון לענות איש"ר וכדומה אבל לדבר הרשות לא.

יג) ויותר מזה, דהנה בסיום חזרת הש"ץ, אין הש"ץ צריך לפסוע לאחור מיד שלש פסיעות כמו

אחר תפילת הלחש, כי הפסיעות שפוסע אחר הקדיש תתקבל הם עולים לחזרת הש"ץ, ולכן אסור לו לדבר בשיחה שלא מענייני התפילה עד אחרי הקדיש ההוא. ומובא באחרונים (והובא במ"ב סי' קכ"ג ס"ק י"ט), שאם הש"ץ רוצה לפסוע מיד אחר החזרה אין הציבור יכולים לעכב בידו, אע"פ שעשיית הפסיעות לוקחת איזה זמן, ועוד שאחר הפסיעות הוא צריך להמתין ולא לחזור למקומו כשיעור הילוך ארבע אמות.

יד) אולם אין לנהוג כן רק לצורך. כי בשחרית ביום שאין קריאת התורה, וכן במנחה בכל יום, אין שום צורך לש"ץ לפסוע מיד אחר סיום החזרה אלא ימתין לשלש הפסיעות של הקדיש, כי אז אין הפסק ברצף תפילה ולא מצוי שיפסיק עד אחר הקדיש, ומיותר הוא לפסוע פעמיים. אבל ביום שיש קריאת התורה, שיש הפסק בלקיחת סה"ת לבימה וגם בהחזרתו לאחר הקריאה, אם אינו בטוח בעצמו שלא ידבר במשך כל הזמן, עד אחר קדיש תתקבל, אז טוב אם יעשה שלש פסיעות לאחור מיד אחר סיום חזרת הש"ץ [כי בימים האלו אין הציבור צריכים להמתין לו, ואין בזה טרחה דציבורא, כי מתחילים לומר תחנון בנתיים, או שאומרים אבינו מלכנו, או שפותחים את ההיכל להוצאת הס"ת].

וביום שאומרים הלל ואין בו מוסף (דהיינו בחנוכה), שאז אומרים קדיש תתקבל רק אחר קריאת התורה ואמירת אשרי ובא לציון, אין זמן לפסוע לאחור מיד אחר החזרה (כי הש"ץ צריך להתחיל מיד אמירת הלל) אלא יפסע לאחור אחר אמירת חצי הקדיש שאחר ההלל, כשפותחים את אה"ק. ובשאר הימים שאומרים הלל, שבהם יש גם מוסף, הרי אומרים קדיש תתקבל מיד אחר אמירת ההלל, ואין נחוץ לפסוע לאחור לפני ההלל.

טו) אכן אף שפסע את השלש פסיעות מיד אחר סיום החזרה, בכל זאת אסור לו לדבר בדברים

(ו) כתב בספר מעורר ישנים (אות ל"ו) וז"ל: והנה נוהגים להמתין בתחלת החזרה על הרב או על האדם הגדול שבביהכ"נ, אפילו כשיש הרבה אנשים בביהכ"נ דצייתי להחזרה, וא"כ צריך להמתין גם בכדי שיספיק הרב לסיים את הפסיעות והיה"ר. ואולם אין רגילים להמתין, אלא מתחילין כשמתחיל לפסוע. ואם הש"ץ מתחיל את החזרה מיד שהרב מתחיל לפסוע, הרי עד שהרב מסיים לפסוע ולומר עושה שלום וכו', הוא מפסיד את תחילת החזרה. על כן אין לש"ץ להתחיל את החזרה מיד שמתחיל הרב לפסוע לאחור, אלא להמתין קצת עד שהרב מסיים את תפילתו לגמרי.

וכן הובא שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל העיר לחזן אחד, שאם מכבדים את הרב שלא להתחיל את החזרה לפני שמסיים תפילתו, צריך להמתין גם עד שמסיים לומר 'עושה שלום' וכו'. ובערבית, שלא להתחיל לומר הקדיש עד שמסיים.

ז) איתא בשו"ע (ס' נ"א ס"ד) צריך ליהזר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף י"ח

(ואפי' לצורך מצוה אין לדבר בין ברוך שאמר לישתבח). ובא"ר שם הוסיף, דכשיש נפילת אפים לא ידבר עד אחר נפילת אפים. וכשמתפלל עם הציבור אין לדבר עד שיסיימו כל תפילה (עלינו, או פיטום הקטורת). ודוקא בבית הכנסת עראי, אבל בבית הכנסת קבוע אסור לדבר שיחה בטלה לעולם, ע"כ. וידוע חומרת הענין לדבר בבית הכנסת.

ח) ויש לדעת, כי גם בין תפילת לחש לחזרת הש"ץ אין הש"ץ רשאי להפסיק בדיבור אלא לצורך ענייני התפילה וצרכיה, אבל לא לדברי רשות, וכמו שהביא המ"ב (בסימן קי"א ס"ק י') בשם הפמ"ג, והדברים חמורים יותר בתפילת שחרית שיש ענין לסמוך גאולה גם לתפילת חזרת הש"ץ.

ולא רק הש"ץ אלא גם הציבור יש להם לימנע מדלבר דברי רשות לאחר תפילתם עד לאחר אמירת תחנון ונפילת אפים, וכדאיתא בשו"ע (סימן קל"א סעי' א') ומ"ב (שם, ובסימן נ"א סק"ט). ובכתבי האר"י והמקובלים אוסרים אף ללמוד. אך לדעת המ"ב (סי' קל"א סק"א) שיחה קלה מותרת ליחיד, וכל שכן השלמת קטעי תפילה ואף אמירת תהלים ולימוד תורה, ומוטב לעשות כן, כגון לומר תהלים או ללמוד בלחש, מלהתבטל עד חזרת הש"ץ.

ט) עוד איתא בשו"ע (סימן נ"א ס"ד): צריך להזהר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף השמונה עשרה, ע"כ.

והוסיף בחיי אדם (חלק א' כלל כ' הל' ב') וכתב: דעד ברוך שאמר מותר להפסיק בין ברכה לברכה אפילו לדבר הרשות לצורך קצת, ופשיטא לכל דבר קדושה. אבל מברוך שאמר עד אחר תחנון אסור להפסיק לדבר הרשות אפילו לצורך, ועבירה גדולה היא רחמנא ליצלן.

והובא במ"ב (סק"ט, על דברי השו"ע הנ"ל), וז"ל: וכשיש נפילת אפים לא ידבר עד אחר נפילת אפים [א"ר וח"א].

י) דין זה הובא בשו"ע (סימן קל"א סעיף א'): אין לדבר בין תפלה לנפילת אפים. ובמ"ב (ס"ק א'-ב')

דיני עיקר וטפל

פתיחה¹

א. שנינו במשנה בברכות (דף מד.) "כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופטר את הטפלה". דהיינו האוכל שני מיני מאכלים שברכותיהם שונות, אעפ"י שבאופן רגיל צריך לברך על כל דבר את ברכתו הראויה לו, מ"מ אם אוכלם באופן שהאחד עיקרי אצלו והשני טפל, מברך על העיקר בלבד ואינו מברך על הטפל.

דין זה שאין מברכים על הטפל אלא רק על העיקר, הוא בין לענין ברכה ראשונה ובין לענין ברכה אחרונה.² שו"ע סי' רי"ב ס"א.

האחרונים חקרו בדין זה דאין מברכים על הטפל, האם הוא משום שחז"ל לא חייבו ברכה בכלל באופן שהדבר נאכל כטפל, או שחייב ברכה אלא שנפטר בברכת העיקר, שאעפ"י שברכתו שונה מברכת העיקר מ"מ באופן שהוא טפל ברכתו כברכת העיקר. וחקירה זו היא נפק"מ בכמה וכמה דינים בהלכות עיקר וטפל וכפי שיתבאר להלן.

ובחזו"א (או"ח כ"ז ט') הוכיח מדברי התוספות כצד ב' דהיינו שהטפל טעון ברכה אלא שנפטר בברכת העיקר, שהתוספות כתבו שם שאם כשבירך על העיקר לא היה הטפל לפניו, וגם לא היה בדעתו לאכול מהטפל (וגם אין דרכו בכך בד"כ, דאם דרכו בכך חשיב כאילו היתה דעתו לזה) צריך לברך אח"כ על הטפל. ומכאן הוכיח החזו"א דטפל טעון ברכה, שאם נאמר שעצם זה שנאכל כטפל חז"ל פטרוהו מברכה א"כ אפי' אם בזמן הברכה על העיקר לא היתה דעתו עליו מה בכך, סו"ס הוא טפל. וע"כ שגדר פטור טפל הוא שנפטר בברכת העיקר, ולכן באופן שלא היה בדעתו על הטפל בעת שבירך על העיקר לא נפטר וטעון ברכה לעצמו.

ובשו"ת אגרו"מ (או"ח ח"ד מ"ה) דקדק את לשון המשנה: מברך על העיקר "ופטר" את הטפלה. משמע שהטפל טעון ברכה אלא שנפטר בברכת העיקר.

סוגים שונים של טפל ועיקר

ב. ישנם כמה אופנים של טפל ועיקר. ובשיעור זה נדון בשלשה אופנים עיקריים. הראשון מבואר במשנה ובגמ', והאופנים הנוספים הוזכרו בפוסקים.

טפל המשמש - הדוגמה שהמשנה מביאה לדין טפל ועיקר הוא באוכל דג מליח, וכדי שלא יזיקנו

המליח בגרונו אוכל עמו פת. ובאופן זה מברך רק על הדג ופטר את הפת, שהפת טפילה לדג.³

עוד הובא בגמ' (דף מא.) שהאוכל צנון, ואוכל לאחריו זית כדי להפיג חריפות הצנון, מברך על הצנון ופטר את הזית, שהזית טפל לצנון.

בשני מקרים אלו אינו תאב כלל לאכול את הטפל וסיבת האכילה היא סיבה צדדית דהיינו שלא יזיקנו המליח או להפיג חריפות הצנון. ומחמת זה נחשב הדבר כטפל. כיון שהוא משמש את המאכל הראשון.

באופן זה של טפל המשמש אפי' אוכל את הטפל אחר אכילת העיקר מ"מ א"צ לברך על הטפל, וכמבואר בשו"ע ובמשנ"ב סק"ב.

ולענין נט"י על פת הנאכלת כטפל, נחלקו האחרונים, והכרעת המשנ"ב (סי' קנ"ח סק"י) שבפחות מכזית פת אין צריך נטילה כלל ומשיעור כזית ומעלה יטול בלא ברכה.

ואם אכל מהפת שיעור כדי שביעה, י"א שחייב בברהמ"ז מן התורה, וי"א שאין לזה מעלת אכילת פת ואין זה אכילה חשובה לחייב עליה ברהמ"ז דאורייתא.

וכשאכל מהדג פחות מכשיעור, ומהפת הטפילה אכל כשיעור מצטרפת אכילת הפת לאכילת הדג ונחשב כאילו אכל כשיעור מהדג ומברך לאחריו בורא נפשות. כה"ח סק"ב.

טפל המלפת - כתב המשנ"ב (סק"ו) וז"ל: אם אוכל פת כסנין עם גבינה או שאר דבר ללפת בו, אף שהם גם כן חביבים עליו והוא תאב לאכול אותם, מ"מ מברך רק על הכיסנין לבד, דמסתברא שהוא העיקר אצלו, וה"ה בכל דבר כשאוכל עם מין אחר ללפת בו דמה שאוכל ללפת נחשב רק כטפל. ע"כ.

באופן זה של טפל ועיקר יש תוספת חידוש⁴, שאעפ"י שהוא תאב לאכול את הגבינה, (ואין זה דומה לפת וזית דלעיל שאינו חפץ בהם כלל אלא רק לצורך הפגת החריפות או המליחות) מ"מ כיון שהפת כיסנין היא הדבר המשביע, והגבינה שאוכל היא כדי להטעים ולהשביח את אכילת הפת כיסנין, לכן נחשבת הגבינה כטפל ומברך רק על הכיסנין ופטר את הגבינה.

דהיינו דווקא כשאוכל את הפת כיסנין והגבינה יחד, אבל אם אכל את הפת כיסנין לבד, ואח"כ אוכל את הגבינה לבד צריך לברך גם על הגבינה.⁵ שעה"צ ס"ק כ"א.

ובמשנ"ב סק"ג.

4. ובאמת בברכי יוסף הסתפק באופן זה אם הגבינה נחשב כטפל. אמנם המגן גיבורים הכריע כן לדינא שאף באופן זה נחשב כטפל, ועפ"י זה פסק המשנ"ב וכפי שביאר בשעה"צ סק"כ.

5. ואין זה דומה למליח ופת שאפי' אוכל את הפת לאחר אכילת המליח מ"מ הפת נחשבת לטפל, כיון ששם הפת טפלה מחמת שאינו תאב לאוכלה ומה שאוכלה הוא רק להפיג המליחות. משא"כ כאן שתאב לגבינה, מה שנחשבת הגבינה כטפל הוא רק כשהוא מלפת בה את הפת כיסנין אבל כשאוכלה לעצמה אינה נחשבת טפל.

1. שיעור שמסר מורנו הרב שליט"א במוצש"ק פ' יתרו. נכתב ע"י הרב אופיר נקר שליט"א, והיו הדברים לעיני מורנו הרב שליט"א.

2. אעפ"י שהכל בו הסתפק האם דין טפל ועיקר נאמר רק לענין ברכה ראשונה או גם לברכה אחרונה. הב"י נקט בפשיטות שהוא גם לענין ברכה אחרונה. וראייתו מדברים הנאכלים בסעודה מחמת הסעודה שאינם טעונים ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם.

3. ומיירי שאינו רעב כלל, אלא שאכל דבר מתוק, ורוצה להפיג את המתקות ולצורך זה אוכל מליח, ואוכל פת עמו שלא יזיקנו המליח. אבל אם הוא רעב קצת אין הפת טפילה למליח. גמ' שם.

הרוב) מ"מ אין הברכה משתנית אלא הברכה נקבעת לפי זמן תחילת האכילה.

דין זה מצוי מאוד בסלט פירות, שחوتכים מיני פירות שונים, חלקם ברכתם העץ וחלקם האדמה. והחתיכות קטנות באופן שעולה בכף אחת משני המינים. ובאופן זה צריך לברך כברכת המין שהוא מרובה.

ואף אם אין מין אחד שהוא מרובה אלא בצירוף מין אחר וכגון ששליש מהתערובת תפוח שלישי אגס ושליש אגס, ברכת התערובת היא העץ כיון שבצירוף התפוח והאגס יש רוב העץ, אעפ"י שאינם אותו מין, כיון שהם אותה ברכה הרי זה רוב לענין זה.

ופעמים שהמקרה סבוך יותר וכגון שיש שלישי מהתערובת אדמה ושליש העץ ושליש שהכל, ובוזה הסברא נותנת שיברך האדמה כיון שהיא ברכה שכוללת גם את מין העץ וגם את מין האדמה.

ומצוי מאוד שקשה לשער מהו הרוב, וממילא יש ספק מה לברך, לכן מומלץ לבקש מבני הבית האחראים על ההכנה שידאגו מראש שיהיה רוב מובהק לצד אחד, כדי להסתלק מן הספק. ובאופן שמסופק יברך על שני מינים אחרים ויפטר. אבל אין להוציא מהתערובת כל מין בנפרד ולברך עליו ואם עושה כך יש בזה חשש ברכה לבטלה, שהרי המין המועט אינו טעון ברכה. לכן במקרה שמסופק יקח שני דברים אחרים שאינם מהתערובת ויברך עליהם ויפטר את התערובת.

היתה דעתו לכך

ד. במשנה בברכות מובא שאם אכל מליח ופת עמו מברך על המליח ופותר הפת, לפי שהפת טפלה לו. והקשו בגמ' ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה (דהיינו שאם אוכל מליח ופת לסעודתו, הוי הפת עיקר שהיא עיקר השובע) ותירצו בגמ' באוכלי פירות גינוסר שנו.

ופירש שם התוספות שפירות אלו מתוקים מאוד, ואכל מהם ונחלש לבו מחמת מתיקות הפירות, ולכן אוכל מליח כדי להשיב הלב וכדי שלא יזיקנו המליח בגרונו אוכל עמו פת.

והקשו תוס' א"כ הפירות הם העיקר והמליח הוא טפל שהרי עיקר אכילתו היא הפירות ואכילת המליח אינה אלא להשיב הלב, א"כ היה לו לברך על הפירות ולא על המליח.

ותירצו תוס' שני תירוצים: א. שלא אכל את הפירות באותו מעמד, וביאר המג"א ששינה מקומו אחר אכילת הפירות הלכך אין ברכת הפירות פוטרת המליח. ב. בשעה שאכל הפירות לא היה שם עדיין מליח, ולא היה יודע שיחלש לבו מחמת המתיקות.

ומדברי התוס' למדו הפוסקים שאין הטפל נפטר בברכת העיקר אלא אם כן היה הטפל לפניו בשעה שבירך על העיקר או שלכל הפחות היה בדעתו לאכול אח"כ את הטפל, (או שרגילותו בכך לאכול אח"כ את הטפל שבזה נחשב כאילו היתה דעתו לכך), וגם לא שינה מקומו. אבל אם לא היה הטפל לפניו ולא היתה

במשנ"ב סק"א.

בדומה לזה כתב המשנ"ב לעיל (ר"ה סק"ד) בשם הפמ"ג, שאם אוכל חסה עם בשר, מברך רק על הבשר ופותר את החסה לפי שהיא טפלה לבשר. וביארו הפוסקים דהיינו משום שאינו אוכל את החסה למזון ושובע אלא כדי להטעים את אכילת הבשר ולכן נחשבת כטפלה ונפטרת בברכת הבשר.

טפל ועיקר בתערובת

ג. שני מיני אוכלים המעורבים זה עם זה יש בזה שני אופנים. האחד הוא כאשר מין אחד בא להכשיר את המין השני (וכגון יוגורט שיש בו מעט חתיכות פרי, או פתיתים עם בצל וכדו'), ואופן זה הוא הפחות מחודש, שכיון שסו"ס מין אחד משמש את המין השני הרי הוא נטפל אליו וברכתו כברכת העיקר.

וכראשונים נתחדש אופן נוסף של תערובת, שבו שני המינים עיקריים במידה שווה, דהיינו שהאדם חפץ בשניהם באותו מידה (וכגון תבשיל גולא"ש שהוא תפו"א ובשר בתבשיל אחד) ובאופן זה היה מקום לומר שיברך על כל דבר את ברכתו הראויה. וחידשו הראשונים⁶ שכיון שהם מעורבים ויש עליהם שם תבשיל אחד א"א שיברכו עליהם שתי ברכות שונות אלא צריך לקבוע מהו הדבר העיקרי, ועל פי זה יקבע ברכת התבשיל.

וכתב הרא"ש שהמין המרובה הוא המין העיקרי, והמיעוט טפל לו ויש לברך כברכת הרוב. וביארו הפוסקים שאפ"י אם המיעוט הוא מין יקר יותר וכגון תערובת של אורז ובשר שהאורז מרובה והבשר מועט, אין אומרים שמחמת יוקרו של הבשר יחשב כעיקר, כיון שכלפי מטרת האכילה (דהיינו לאכול ולשובע) הם שוים, ולכן אם האורז מרובה יש לברך מזונות על התערובת.

אכן, אם המיעוט הוא מחמשת מיני דגן, והמיעוט ניתן למטרת שובע וטעם, מברכים כברכת המיעוט כיון שבאופן זה המיעוט הוא החשוב, והרוב טפל לו, וכגון טשולנט שיש בו מיעוט גריסים וחיטה והרבה שעועית וחומס ברכתו מזונות, שאעפ"י שהמין דגן הוא המיעוט מ"מ הוא חשוב יותר והוא עיקר התבשיל ולכן ברכת התערובת כולה היא כברכתו.

וגדר תערובת לענין זה הוא דווקא כאשר שני המינים מעורבים ממש, אבל אם מסודרים בצלחת זה לצד זה אין זה תערובת ומברך על כל דבר ברכתו הראויה.

ואפ"י כשמעורבים ממש, אם החתיכות גדולות אין זה נחשב תערובת, אבל חתיכות קטנות באופן שעולה לו בכף אחת משני המינים, נחשב כתערובת ומברך כברכת המין העיקרי (דהיינו הרוב או המין דגן).

ואין צריך בדווקא שבכל כף וכף יעלה לו משני המינים אלא אפ"י עולה לו לפעמים רק מהמין המועט. אמנם לכתחילה ראוי להקפיד שבזמן הברכה יהיה לו בכף לכה"פ חלק מהמין שמברך עליו.

אם בתחילת האכילה היה רוב ממין אחד ובירך כברכת הרוב ותוך כדי האכילה השתנה המצב (דהיינו שאכל יותר מהמין המרובה עד שהמין המועט נהיה כעת

6. כ"כ המג"א בסמ"ח זה עפ"י הרא"ש בס"י ר"ח ס"ז. והובא כ"ז

נדבת הרב **מרדכי ברגר** וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בהולדת הנני **אורי רפאל קיי** נ"י. יה"ר שיזכו הוריו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, וירוו רב נחת יהודית מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג.

נדבת הרב **משה יוסף** וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בהולדת נכדם **שלמה** נ"י בן לחתנם הרב **אבידן שיינ** שליט"א. יה"ר שיזכו הוריו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים, וירוו רב נחת יהודית מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג.

מרקחת ע"ג ריקים

ה. כתב השו"ע: מרקחת שמניחין על ריקין דקין אותם ריקין הוו טפלה למרקחת שהדבר ידוע שאין מתכוונים לאכול לחם. ע"כ.

ביאור הדבר, המרקחת היתה עשויה משומשום ואגוזים המעורבים בדבש, וכדי שלא יטנפו הידיים מן הדבש היו נותנים את המרקחת ע"ג ריקין דק דהיינו מעט עיסה מרודדת והיו אופים אותה כך עם המרקחת. וכיון שהריקין לעצמו אין בו טעם טוב כ"כ וכל מטרתו היא לשמש כתחתית למרקחת לכן אין מברכים אלא על המרקחת.

והביא המשנ"ב בשם האחרונים שזה דווקא באופן שהריקין נעשה רק למטרה זו בלבד, אבל כשעושים את הריקין טעים וטוב, ומניחין עליו המרקחת, באופן זה המרקחת טפילה לתחתית ומברך רק כברכת הריקין⁷. (קס"ח ס"ק מ"ה).

והוסיף המשנ"ב שדווקא באופן שנאפו יחד הריקין והמרקחת אבל אם אפה את התחתית לחוד ואח"כ הניח עליה את המרקחת אין כאן טפל ועיקר, דכוונתו לאכול שניהם ומברך על שניהם.

והביאור בזה, שטפל ועיקר הוא באחד משני אופנים, או שמין אחד משמש את המין השני. או שיש לפנינו מאכל אחד המורכב משני מינים וצריך לקבוע את ברכתו. לכן כשאוכל פת כסנין עם גבינה אינו מברך על הגבינה אעפ"י שלא נאפו יחד, כיון שסו"ס הגבינה באה ללפת את הפת כיסנין. משא"כ במרקחת וריקין באופן ששניהם טובים למאכל הרי יש כאן שני מיני אוכלים שונים וצריך לברך על כל אחד ברכתו, רק באופן שנאפו יחד יש להם שם מאכל אחד וממילא מברכים כברכת המין העיקרי.

והפוסקים דנו בברכת הקרמבו אם ברכתו מזונות בגלל הביסקויט או שהכל בגלל הקרם או שצריך לברך על שניהם. יש שנקטו ששניהם עיקר וצריך לברך גם מזונות וגם שהכל, ויש שנקטו שהקרם עיקר. ולמעשה נראה שא"א ליתן בזה קצבה והוא תלוי בכל אדם לעניינו, ומסתבר שאצל ילדים מצוי יותר שהקרם עיקר, ואצל מבוגרים הביסקויט עיקר.

כמו כן דנו לענין עוגת גבינה, שיש שכבת בצק שהיא הבסיס לעוגה, ומעליה יש כמות גדולה של גבינה מתוקה עם קרם וקצפות וכו'. וגם בדבר זה קשה להכריע, ומסתבר שהדבר משתנה מעוגה לעוגה, ובאופן כללי ניתן לומר שאם הבצק של הבסיס הוא עבה ויש בו ממש, מסתבר שהוא העיקר ומברך מזונות, ואם הוא דק וניכר שניתן רק להחזיק ברכתה שהכל.

עוד מבואר שם במשנ"ב לענין המרקחת, שאם אכל את המרקחת מלמעלה והשאיר את הריקין ואכלו

פלפל לכרוב, שהכרוב טעמו טוב וראוי לאכילה וצריך לברך גם עליו, ובפלפל הוא רק להחזיק ודינו כטפל שאין מברכים עליו.

(המשך בעמוד 6)

דעתו עליו ואינו רגיל בכך, צריך לברך אח"כ על הטפל, וכן אם שינה מקומו קודם אכילת הטפל צריך לברך על הטפל. אמנם באופן זה אינו מברך על הטפל את ברכתו הראויה אלא מברך עליו שהכל, כיון שאיבד חשיבותו דסו"ס טפל הוא, ומפסיד ברכתו העיקרית. והובא כל זה במשנ"ב סק"ד.

ומכאן דנו הפוסקים באופן שצריך על תבשיל, וטעם ממנו, ורוצה להוסיף לו מלח. או ששתה תה וטעם ורוצה להוסיף סוכר, שאינו צריך לברך כעת על המלח והסוכר כיון שדבר מצוי הוא שאחר הטעימה מוסיפים עוד לתקן הטעם וחשיב שהיה דעתו לכך. ואפ"י אם כשטעם גילה שאין מלח כלל בתבשיל, מ"מ גם זה דבר המצוי ששוכחים למלוח את התבשיל, וחשיב שהיה דעתו לכך.

וכמו כן אם נצטנן מעט התה ורוצה להוסיף מים רותחים, או ששתה מים ורוצה שיהיו קרים יותר ומוסיף להם קוביות קרח בכל זה חשיב דבר המצוי ואין צריך לברך שוב.

ומעשה היה באברך שהכין לעצמו כוס קפה וצריך לברך עליו ושתה מעט ומיד אח"כ צפרו לו מלמטה וכעת צריך למהר לצאת, וכיון שהקפה היה חם הוסיף לו כמות מרובה של חלב כדי שיצטנן ויוכל לשתותו מהר.

ויש מי שכתב שבאופן זה צריך שוב לברך על החלב, כיון שלא מצוי לשתות קפה עם כ"כ הרבה חלב, ולא היתה דעתו לכך בשעת ברכה. אמנם אין זה מוכרח, ומסתבר שגם זה נחשב דבר המצוי (כי מצוי קצת שממהרים ועושים כן) ואינו צריך לברך שוב על החלב. **וכשהובא** הטפל ממקום אחר, וכגון שהתחיל לאכול מעט מציות ואז הגיע בנו מהחנות עם גבינה, מסתבר שאם רוצה לאכול עכשיו מהגבינה הזו עם המציות יצטרך לברך עליה כיון שאין זה נחשב שהיה דעתו לכך. אא"כ ידע שתיכף יבא ובידו הגבינה, והיתה דעתו לכך במפורש.

והנה מדברי תוס' הנ"ל הוכיחו האחרונים שגדר הדין של טפל הוא שנפטר בברכת העיקר, אבל כל שאין נפטר בברכת העיקר מכל סיבה שהיא צריך לברך על הטפל.

ולכן באופן שהטפל הוא שהחיינו, וכגון שאוכל לחם עם אבוקדו, אע"פ שאינו מברך העץ על האבוקדו היינו משום שנפטר בברכת המוציא. אבל שהחיינו צריך לברך שהרי בזה לא נפטר ע"י העיקר.

כמו כן אם שותה תרופה מרה שאין צריך לברך עליה, ולאחריה שותה או אוכל דבר מתוק כדי להעביר את מרירות התרופה, צריך לברך עליו, ואעפ"י שהוא טפל לתרופה, מ"מ כיון שלא בירך על העיקר, הטפל טעון ברכה.

7. בדומה לזה כתבו הפוסקים לענין פלפל ממולא באורז וכרוב הממולא בשר, שאין מברכים על הפלפל והכרוב כיון שאינם באים לטעם אלא להחזיק וכעין המרקחת. ויש שחילקו בין

רציפות הלימוד¹

מלימודם אפילו רגע" (לשון המ"ב שם), ולכן אין מפסיקים גם לתפילה, כיון שכשיש לימוד כזה אזי הלימוד הוא במדרגה גבוהה מאד, ולכן אפילו לתפילה אין מפסיקים לימוד כזה.

ובגמ' כתובות (ס"ב ב' ס"ג א') איתא על רבי עקיבא שחזר לביתו לאחר שנים עשרה שנים שלמד ולימד, וכשבא לביתו שמע את אשתו מבעד לדלת שאומרת להוא סבא "אי לדידי ציית, יתיב תרי סרי שני אחריני", וכיון ששמע שיש לו רשות על כך, חזר וישב עוד שנים עשרה שנים בישיבה. ולכאורה הוא פלא שלא נכנס אף לא לרגע אחד ליתן שלום לאשתו. וידוע מה שהיה מבאר מו"ר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל כי אם היה נכנס אזי היה כאן שנים עשרה ועוד שנים עשרה, ולא היה כאן עשרים וארבע שנים של לימוד התורה ברצף, אשר זו. רואים אנו עד כמה היה חשוב אצל ר"ע לימוד ריב דרגה אחרת לגמרי² התורה באופן הזה.

וצריך לדעת כי באמת רק על ידי לימוד התורה ברציפות נהיים גדולי תורה. וזהו שאומרים אנו בסיום המסכת, "לא ניתנשי מינך ולא תיתנשי מיני", "לא ניתנשי מינך" היינו שאנו לא נפסיק אף לרגע של היסח הדעת, ותמורת זה אנחנו מבקשים, "לא תיתנשי מיני", וכדאיתא בסנהדרין (צ"ט ב'), עה"פ "נִפְּשׁ עִמָּל עִמָּלָה לוּ פִּי אֶכְפֵּי עָלָיו פִּיהוּ" (משלי ט"ז, כ"ו), "הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר", ופרש"י, "שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה, וכל כך למה, מפני שאכף, שכפף פיהו על דברי תורה", את זה אנחנו מבקשים מהתורה בזכות העמל ללא הפסק.

2. הוספה מרבנו (מפעם אחרת): והנה בתענית (ז' ב') איתא ד"דברי תורה אין משתכחין אלא בהיסח הדעת", אך כאן אנו רואים דאף בלא היסח הדעת, עצם הרציפות היא מדרגה אחרת.

"וַיִּקָּם מִשֵּׁה וַיהוֹשֻׁעַ מִשְׁרְתּוֹ וַיַּעַל מִשֵּׁה אֶל הַר הָאֱלֹקִים" (שמות כ"ד, י"ג). וברש"י ז"ל, לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלקים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל ארבעים יום וכו'.

ואפשר לומר שמה שנתעכב יהושע שם כל ארבעים יום זהו כדי שלימודו ממשה רבנו יהיה בלי הפסק, ומשום כך הגם שכעת משה צריך לעלות להר, אבל יהושע ממתין שם ולא חוזר למחנה, כדי שתיכף לירידת משה מן ההר יוכל ללמוד ממנו.

ולמה זכה יהושע בגין כך? "לָחֶם אֲבִירִים אָכַל אִישׁ (תהלים ע"ח, כ"ה), זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל" (יומא ע"ה ב', ע"ו א'), ופרש"י שם, "שעלה עם משה עד תחומי ההר וכו' ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל". הנה אנו רואים עד כמה פועלת הזכות הזו של לימוד התורה בלי הפסק.

וזהו גם ענין "כנגד כל ישראל", דלפי פשוטו צ"ע לשם מה צריך יהושע שירד לו כל כך הרבה מן - כנגד כל ישראל - מה הוא יעשה אתו? אך ביאור הענין הוא, כי כדי שירד מן לצורך יחיד, הוא צריך זכות "כנגד כל ישראל". ליהושע היתה הזכות הזו, הזכות של לימוד התורה בלי הפסק עמדה לו שירד לו מן.

זהו הכח של לימוד התורה בלא הפסק, כיון שע"י הרציפות הלימוד עצמו נהיה בדרגה גבוהה יותר. וזהו מה שמצינו ברשב"י וחבריו שאינם מפסיקים לתפילה, וכדאיתא בשבת (י"א א') ובש"ע (או"ח ק"ו סק"ג), והיינו משום שרשב"י וחבריו לא היו "מבטלין

1. נאמר לבני ישיבה לצעירים (עש"ק משפטים תשנ"ה). הובא ב'שפתי חיים' מהרב איתמר אלשיך שליט"א. יה"ר שזכות הפצת תורת רה"י זצ"ל תעמוד לו ולביתו שיתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג, ויזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח, אכ"ר.

דיני עיקר וטפל המשך מעמוד 5

וכן הדין כשאוכל גלידה בגביע, שאם הגביע טעים בפני עצמו וטוב למאכל צריך לברך גם עליו, אמנם הגביעים הפשוטים המצויים אינם אלא להחזיק ואין מברכים עליהם, ואעפ"י שבסוף הגלידה נשאר מעט מהגביע ללא גלידה אין צריך לברך עליו כיון שעיקר אכילתו היה יחד עם הגלידה, אין חוששין על גמר האכילה.

אח"כ, צריך לברך על הרקיק בפני עצמו. אבל אם אכלם ביחד, ונשאר עוד מעט רקיק בלא מרקחת אין צריך לברך עליו כיון דעיקר אכילתו היה ביחד ונחשב טפל למרקחת (באופן שהרקיק אינו כ"כ טוב למאכל בפנ"ע) לכן אעפ"י שבסוף אכילתו אכלו לבדו אין חוששין על זה ואין צריך לברך עליו.

לע"נ מרת אלקה ב"ר אהרן הלוי ע"ה
גלב"ע ב' אדר תשנ"ט ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ הרב גבריאל ב"ר יעקב ז"ל גלב"ע כ"ח שבט תשע"ב ת.נ.צ.ב.ה.
ולע"נ מזל בת אסתר ע"ה גלב"ע כ"ו שבט ת.נ.צ.ב.ה.

נדבת הרב ברוך טנונלד וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בנישואי בתם ע"ב הבה"ח אהרן ישורון הי"ו בשעתו"מ. יה"ר שיהא הזיווג עולה יפה, ומשמחה זו יושפע שפע שמחות ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג. בורא עולם בקנין השלם זה הבנין. החתונה תתקיים א"ה ביום ראשון כ"ח שבט באולמי 'ארמונות חן' ב"ב. סעודות שבת שבע ברכות יתקיימו בשבת פרשת תרומה באולם שעי"י ביה"ס מעלות חיה. בני הקהילה מוזמנים לשמחת השבע ברכות בסוף הסעודה.

נדבת הרב ניב אלג'ם וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בנישואי בתם תחי' ע"ב הבה"ח אהרן ישורון הי"ו בשעתו"מ. יה"ר שיהא הזיווג עולה יפה, ומשמחה זו יושפע שפע שמחות ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג. בורא עולם בקנין השלם זה הבנין. החתונה תתקיים א"ה ביום ראשון כ"ח שבט באולמי 'ארמונות חן' ב"ב. סעודות שבת שבע ברכות יתקיימו בשבת פרשת תרומה באולם שעי"י ביה"ס מעלות חיה. בני הקהילה מוזמנים לשמחת השבע ברכות בסוף הסעודה.

נדבת הרב חיים שאול כהן ארזי וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בנישואי בתם תחי' ע"ב הבה"ח ברוך בר קליפשיין הי"ו בשעתו"מ. יה"ר שיהא הזיווג עולה יפה, ומשמחה זו יושפע שפע שמחות ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג. בורא עולם בקנין השלם זה הבנין. החתונה תתקיים א"ה חמישי כ"ה שבט באולמי 'כתר הרימון' ב"ב.

נדבת הרב בועז טיידי וב"ב שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונם בנישואי בתם תחי' ע"ב הבה"ח יצחק עמרני הי"ו בשעתו"מ. יה"ר שיהא הזיווג עולה יפה ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג.

הגאון רבי יהונתן פרלמן שליט"א

שולחן שבת (מאמר ו')

ומהו הפתרון? התורה מזכירה "ויסרו אותו". ורש"י מפרש: "מתרין בו בפני ג' ומלקין אותו". המילה "ויסרו אותו" מרמזת לא רק על ייסורין אלא גם על "מוסר", כנאמר: "שמע בני מוסר אביך". מוסר פירושו הדרכה והנחיה בדרכי ישרים.

איך נתרגם זאת לשפת דורנו? - כאשר אנשי חינוך מתרעים כל הזמן להרבות "בחינוך מאהבה" ולהשתדל להימנע עד כמה שאפשר מעונשים תקיפים, באשר אלו עלולים להחריף את הבעיה במקום לרפאותה.

ב"אשת חיל" נאמר: "צופיה הליכות ביתה, ולחם עצלות לא תאכל". "צופה" לא נאמר, אלא "צופיה". ההבדל בין שתי המילים הוא רק באות י'. המילה "צופיה" מבטאת קביעות והיא מגדירה את האם היהודיה, שאיננה רק "צופה לפרקים" על הליכות ביתה, אלא שהיא "צופיה" דרך קבע, שענייה סוקרות את הנעשה בכל רגע.

ועוד הבדל נובע מתוספת האות י' למילה "צופה". אשת החיל בוחנת את ביתה, מתוך ראיית רצון ד' יתברך הנרמז באות י'.

כאותו צופה העומד על משמרתו בראש המגדל, ובוחן מי יוצא מן העיר ומי נכנס לתוכה, כך היא האם היהודיה - עיניה פרושות על כל הנעשה. והפיקוח הוא על מעשי הילדים ועל החברים המתרועעים אתם. העין משגיחה על החינוך כפשוטו, כאשר הוא מיוסד על רצון הבורא יתברך.

נביא דוגמא שכיחה. באופן "טבעי" שוקדת האם על כך שהילדים יהיו נקיים, וה"סלון" יראה מצוחצח ומבריק. אם הילד לכלך את הספה - הוא "חוטף" מכות נאמנות. וכשהוא מדבר לשון הרע או דורך על חפץ קדוש, מתייחסים אליו בסלחנות. או אז מקבל הילד סולם ערכים מעוות לחלוטין. הוא מסיק שנקיון גשמי הוא חשוב מאד, ו"נקיון" רוחני לא כל כך, בה בשעה שהסדר הנכון הוא להפך. כיוצא בו, יש להקפיד מאד מאד על ספרות טובה ועל חברים כשרים ומהוגנים. הרבה יותר מאשר אם הילד מחטט בפח אשפה.

"ולחם עצלות לא תאכל" - חינוך הוא קציר של "הזורעים בדמעה". כמה יגיעות, כמה תלאות וכמה תפילות משקיע החקלאי בשדהו, עד שהוא זוכה לראות את הקמה בתפארתה. ומשם - עוד ארוכה הדרך עד ללחם האפוי והטעים. כך גם בחינוך - מעולם לא קם ילד מחונך לתפארת מבלי השקעה. אין "מפעל הפיס" בחינוך, (ובעצם כלל זה נכון לכל תחום).

נציע פה מהלך חינוכי חשוב. קל לביצוע, אך דורש יציבות: שבו עם כל ילד לחוד חמש דקות בכל יום. בחמש הדקות הללו אתם "שייכים" רק לילד. אין טלפונים, אין דפיקות בדלת. אין שום דבר מלבד הילד. הילד יודע, שבחמש דקות "שלו" אבא או אמא הם רק "שלו".

במסגרת חמש דקות יושבים לבד בחדר (רצוי סגור), קוראים סיפור לפי בחירת הילד, משחקים במשחק שהוא רוצה בו. ובעיקר - מקשיבים לילד, מתעניינים במה שמענין אותו. ילד שמקשיבים לו, מתרגל להקשיב גם להורים. ילד שיוצרים אתו קשר, מחזיר יחס חם וקשר להורים. ילד כזה יגדל להיות אדם חברתי וחם.

במאמר הקודם נכתב: מצוה גדולה לחבק וללטף כל ילד וילד בשולחן שבת. הבה נרחיב את היריעה: הקב"ה ברא אותנו לא כמלאכים אלא כבני אדם, המוצבים ארצה, ושאיפתם שראשם יגיע השמימה.

החזון איש (אמונה ובטחון פ"ד, י"ד) כתב: "כי אמנם אין תיקון המידות שולל מהאדם 'אהבת עצמו', כי 'מציאות הנטיות לכבוד ולעונג' היא מציאות חיובית, כהרכב המכונה של זה הנקרא אדם".

נבאר: אדם העובד על תיקון מידותיו עלול בטעות לחשוב שאדם צריך "לבטל" את חשיבות עצמו, ולהשפיל את קומתו. ולא היא! אדרבה, "כבוד עצמי ועונג" הם אבני בנין מאוד נחוצים בבנין "דמות האדם".

ממשך ה"אמונה ובטחון" ואומר: "ואין שלילת הנטיות - לכבוד ולעונג - האלה בנין בנפש האדם אלא 'סתירת הווייתו'. המוסר אומר לאדם: 'אהוב את עצמך ורכוש כבוד'. בהמשך מבאר החזו"א: שיש כבוד חיובי וראוי הבונה את האדם, לעומת כבוד שלילי - שיש להתרחק ממנו.

וב"עלי שור" (ח"ב, כ"ה) כתב הרב וולבה: "כל אדם זקוק להערכה, וחיי תלויים בה, הסבא מסלבודקה היה אומר כי האדם אינו יכול לחיות בלי כבוד, ולו יצויר שיקחו ממנו את כל כבודו - ימות".

ראיה נוראה לענין: הגמ' בתענית (כ"ג). מספרת לנו על חוני המעגל שבא לבית המדרש, אחרי שבעים שנות שינה. הלך לבית המדרש ולא האמינו לו רבנן שהוא באמת חוני המעגל "ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה" כבוד רב עשו לו, אבל לא עשו לו כבוד הראוי לו! חלשה דעתו וביקש רחמים - ומת! נורא למתבונן!

תחילת בנין "הכבוד החיובי" של האדם הוא בביתו. האהבה, החום, ההערכה והעידוד שרוחשים לו אביו ואמו, אחיו ואחיותיו ומשפחתו, הם היסוד המרכזי לצמיחתו ופריחתו של האדם. וחס וחלילה להגיע למצב של "אויבי איש אנשי ביתו" רח"ל.

שניים הם סוגי הכבוד, הראשון הוא הכבוד על מעלות, פעולות וכשרונות שיש באדם זה מכבר, והשני הוא "כבוד חנים" המוענק לאדם, למרות שלפי מצבו הנוכחי אינו ראוי לכך. אלא שבשל "המעלות שבכח" (בפוטנציאל) נותנים לאדם כבוד על שם העתיד, וכבוד חיצוני וחינמי זה באמת יפעל על כוחותיו הפנימיים עד שיגדל להיות מכובד אמיתי.

ואיך מתנהלים הדברים למעשה? - נעתיק מספרנו "יערת הדבש" (ח"א עמ' תקע"ח מהמאמר "צופיה הליכות ביתה"): "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם".

בדורנו, דור עלוב ואביון, נדמה כאילו נכתבה פרשת בן סורר ומורה ברגע זה ממש. מכל עבר נשמעות זעקות ההורים והמשפחות. והצער הנורא - מי יכילנו? ידיהם של אנשי חינוך עמוסות עבודה לעייפה. ובאמת, ישנן הצלחות, ואפילו מפתיעות, כאשר נשמות טועות חוזרות אחרי שנים הביתה, לעבוד את הבורא יתברך ולחסות שוב בצל ההורים, באהבה ובשמחה. והאב והאם רוויים "נחת יהודי".

אנא! אבא, אמא! שבו עם כל ילד לחוד חמש דקות בכל יום!
אנא! אבא, אמא! שבו עם כל ילד לחוד חמש דקות בכל יום!
אנא! אבא, אמא! שבו עם כל ילד לחוד חמש דקות בכל יום!

שמענו על אבא ששכנו בבית הכנסת אמר לו: אני מקנא בך! גם כשילדיך "משתובבים" יתר על המידה, אתה מחבק אותם, ולעולם אינך כועס. גם כשכנו של האבא המדובר התנהג בצורה פזיזה וקיצונית, תפס אותו אביו, ובמקום לחבט בו אימץ אותו חזק אל לבו. הילד שגדל ונהיה אברך מוקיר טובה להוריו וחוזר ואומר: רק בזכותכם הגעתי לאן שהגעתי בחסדי ה'!

אחד המפגשים היותר חשובים בין הורים לילדיהם ולמשפחתם, הוא בשולחן שבת. נזכור איפה, לאמץ אל לבנו את כל בני ביתנו בבא שבת המלכה למעוננו!

ילד, שאמו מתיחסת רק לו לבדו חמש דקות ביום, אינו זקוק לחפש תשומת לב על ידי הפרעה. הוא מקבל את כל תשומת הלב בצורה בריאה ומבורכת. שוב אין הוא מקנא כל כך באחים ומתקוטט אתם, כיוון שאבא ואמא הם "רק שלו".

הקשיבו לילדים! האזינו לרחשי ליבם! צלצלו אליהם לפנימיה! שמרו על קשר! שמעו את סיפוריהם בנחת מתחילה ועד סוף. הם ישלמו לכם על כך בכפל כפליים! אם הם יפגשו חבר רע או מעשה רע בחוץ, הם עצמם יבואו לספר לכם. כי נפשם קשורה בנפשכם, והם מרגישים גלוי לב ובטוחים לספר להורים את הקורה אתם, מבלי שיהיה להם פחד שלא תאזינו להם. אין הם יראים, שמא מיד תנזפו בהם! **נשמע** קשה לביצוע? - אולי! אבל שוה כל שניה של השקעה. קיבלנו דיווחים נלהבים מהורים שהתמידו בזה מעל חודש. אב אחד שאל את ילדו "חמש דקות שלו": מה אתה רוצה? והילד השיב: "שתשב אתי עשר דקות בכל יום".

חזרת הש"ץ המשך מעמוד 2

יח בכה"ח (סימן נ"א אות ט"ז) על מש"כ השו"ע שם שאחד מהמעלות של שליח ציבור הוא שיהא ריקן מעבירות. הביא מהזוהר הק' שאם הש"ץ הוא בעל עבירה הרי זה פגם לכל הציבור ע"ש. וכתב שלכן צריך הש"ץ ליהרהר הרבה שלא יפסיק לדבר בין לחש לחזרה, דהא אפילו על יחיד כתבו החיד"א (קשר גודל סימן ח"י אות א"ד) ובסידור בית עובד (אות יו"ד משם גורי האר"י ז"ל) דחטא חמור הוא לדבר בין לחש לחזרה, וכל שכן ש"ץ, וכמו שכתבו הפתח הדביר וכף החיים להגר"ח פלאגי ע"ש, דהיאך יעשה איסור ויבא להיות ש"ץ להתפלל חזרה לפני ה' בעד העם, ואינו מתפחד ממה שנאמר (ירמי' י"ב ח') "נתנה עלי בקולה על כן שגאתיה", עכ"ד.

וה"ה שעליו להזהר שלא לדבר דברי חול וכדו' עד אחר הקדיש תתקבל, וכנ"ל, ולכתחילה עד סיום כל התפילה. וש"ץ הנזהר בכל זה יתברך מלמעלה ויקבלו תפילותיו ברצון.

שאינם מעניין התפילה עד אחר הקדיש תתקבל, כי הקדיש הוא סיום החזרה, אלא שאם הפסיק בטעות, אין האיסור כ"כ חמור אחר שפסע הג' פסיעות מאם ה' מפסיק בלי לעשות הפסיעות מקודם, כנ"ל.

טז ואף שעדיין לא פסע לאחור מותר לו ללכת כל מה שצריך לצורך התפילה, כמו ללכת ולשבת בשביל תחנון, וללכת עם ספר התורה עד הבימה, (כמש"כ המ"ב בסי' ק"ד סק"ט). ואם הוא גבאי יוכל לקרוא לאנשים לעלות לס"ת ולומר עבורם "מי שבירך". רק יזהר שלא להפסיק בדברים אחרים שלא מעניין התפילה וקריאת התורה, וכנ"ל.

יז לכן אין לאנשים אחרים לדבר עם הש"ץ בשעה שמוציאים את סה"ת מאה"ק [אף במקום שמצד דיני התפילה מותר לדבר] שמא יענה להם, ויגרמו לו לעבור איסור. ואף אם רוצים לאחל לו מזל טוב (כשהוא בעל שמחה) או לאחל לו חיים ארוכים (כשיש לו יארציט) יש להמנע מטעם זה עד סיום התפילה. ואם אדם דיבר עמו אין לש"ץ לענות (א"כ הדבר צורך התפילה), אלא רק ירכין ראשו וכדומה לאות הסכמה.

נדבת הרב אוריאל קפלן וב"ב שליט"א לרגל היכנסת בנם כמו אהרן נ"י בעול תורה ומצות. יה"ר שיזכו לרווח ממנו ומכל יוצ"ח רב נחת מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. העליה לתורה השבת בביהמ"ד קוית' ה', קידושא רבא לאחר התפילה באולם

נדבת הרב אלדד גבאי וב"ב שליט"א יה"ר שזכות הפצת תורת רבותינו תעמוד להם ולכל יוצ"ח שיתברכו בכל מילי דמיטב בבני חיי ומזוני, בבריות גופא ונהורא מעליא, הצלחה גדולה ברו"ג, וה' יתברך ימלא כל משאלות לבו לטובה. אכ"ר

נדבת הרב דוד כהן וב"ב שליט"א יה"ר שזכות הפצת תורת רבותינו תעמוד להם ולכל יוצ"ח שיתברכו בכל מילי דמיטב בבני חיי ומזוני, בבריות גופא ונהורא מעליא, הצלחה גדולה ברו"ג, וה' יתברך ימלא כל משאלות לבו לטובה. אכ"ר

הוקדש לע"נ ר' אברהם ב"ר זאב ריגלר ז"ל נלב"ע א' אדר תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

שיעורי מורנו הגר"י טשזנר שליט"א
 שיעורי שובכ"ים - בענין 'שבילת כלים' להלכה ולמעשה
 מידי יום חמישי בשעה 22:10 בביהמ"ד קוית' ה'
 הלכות ברכות - דיני קדימה בברכות
 מוצאי שבת 21:15 - 20:30 בבית הכנסת קוית' ה'
 'דף היומי בהלכה' - הלכות תפלה
 בימים א' - ה' 21:00 - 20:30 בבית הכנסת קוית' ה' (היכל שמואל)
 מהגלמוד בשיעור 'דף היומי בהלכה':
 היושב בבית הכנסת ובא אדם ומתפלל את תפילת שמונה עשרה לצדו, (בפחות מד' אמות) - מתי אין צריך לעמוד?

בליל שבת קודש בין קבלת שבת למעריב ישאו דברים הרבנים הגאונים
 קוית' ה' - מורנו הגר"י טשזנר שליט"א
 אור אביעזרי - הרב אליהו פרץ שליט"א
 אילת השחר - הרב יאיר מינקוס שליט"א
 זכרון אליהו - הרב משה הרשקוביץ שליט"א רב ביהמ"ד חניכי הישיבות (שושנים) - הרב אהרן גבאי שליט"א
 חניכי ישיבות (פרויקט) - הרב רועי אדרי שליט"א
 שוית' ה' - הרב צבי וילנסקי שליט"א רב ביהמ"ד שערי תפילה - הרב מרדכי ליבר הלוי כהן שליט"א רב ביהמ"ד תפארת תורה - הרב אברהם לסר שליט"א

לתשומת לב הוצאות הדפסת הגליון מרובות. לתרומות, הקדשות והנצחות 0527679598 או בנדרים פלוס: עניינים נחוצים - תורת רבותינו שבדרום